

ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, СТРУКТУРА ПОВІТРЯНОГО ПРАВА ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Інститут повітряного і космічного права НАУ

У статті порушуються проблеми стосовно визначення поняття, предмета, структури повітряного права та його місця в системі права України.

Правове регулювання суспільних відносин у сфері повітряного простору відіграє важливу роль в соціальному бутті будь-якої країни, її політичному, військовому, економічному, господарському, екологічному житті тощо. У контексті безпекології упорядкування відносин їх учасників у повітряному просторі потребує і у змісті національної безпеки, її складових – безпеки людини, суспільства, держави, світового співтовариства. Не є винятком з цього і правове регулювання суспільних відносин у сфері повітряного простору України.

Це зумовлює інтерес до суспільних відносин у повітряному просторі з боку багатьох осіб, суспільства, держави, міжнародного співтовариства. Зазначене викликає також потребу нормативно-правового (юридичного) узгодження інтересів учасників суспільних відносин у повітряному просторі. У свою чергу, інтерес до формування правовідносин у повітряному просторі як системи знань, умінь і навичок стосовно правил поведінки їх учасників формується і у дослідників, зокрема науковців, правознавців.

У правознавстві існує багато підходів, щодо формування певної системи знань стосовно дослідження, пізнання, узагальнення, застосування ознак певної сфери, галузі, інституції норм суспільних відносин та відображення їх у юридичних нормах. Відповідно до теоретичних знань загальної теорії права та галузевих теорій права, пропонується сформулювати систему знань стосовно повітряного права як сфери суспільних відносин, які знаходять вираз у нормах публічного права. Перш за все формування бачення повітряного права, як гуманітарної системи, пропонується почати із визначення його поняття як юридичного явища.

1. Поняття повітряного права. Визначення поняття повітряного права залежить від низки чинників, за якими здійснюється теоретично обґрунтоване формулювання сутності та змісту цього права певним дослідником, його правосвітоглядом, базових правознавчих – доктринальних і концептуальних підходів. При цьому важливе

значення має вибір методологічного підходу, який застосовується при визначенні повітряного права як юридичного феномену.

Так, застосовуючи методологічні положення юридико-догматичного підходу формулювання повітряного права можна здійснити відповідно до змісту ч. 1 ст. 2 Повітряного кодексу України (далі – ПК України), який був прийнятий Верховною Радою України 4 травня 1993 р. № 3167-ХІІ. Власне, цей Кодекс у нашій країні виступає у ролі системоутворюючого юридичного чинника повітряного права як соціально-правового явища. Відповідно до положень зазначеної юридичної норми, зміст повітряного права можна подати таким чином.

***Повітряне право** – це право, що регулює діяльність користувачів повітряного простору України з метою задоволення інтересів України та її громадян і безпеки авіації.*

Зазначене визначення за сутністю має вузьке розуміння повітряного права: у контексті правовідносин власності, зокрема такого міжгалузевого комплексного інституту права власності, як користування. У більш вузькому розумінні зміст повітряного права можна визначити, виходячи із ч. 2 ст. 2 ПК України.

***Повітряне право** – це право, що регулює порядок виникнення, зміни і припинення суспільних відносин у галузі авіації.*

Із юридичної структуризації ст. ст. 1 і 2 ПК України напрошується думка, що за звуженим змістом повітряне право зводиться до правовідносин пов'язаних переважно з авіаційною галуззю. При цьому виникає питання стосовно того, а чи не краще сферу правовідносин, які домінують за кількістю норм у Повітряному кодексі України, визначити у категорії «авіаційне право України», і відповідно до законів формальної логіки у перспективі назву «Повітряний кодекс України» замінити на назву «Кодекс України про авіацію». Тут виникає питання щодо визначення сутності і змісту авіації як галузі, а отже, і як предмета правовідносин авіаційного права. Юридико-догматичні ознаки авіації як галузі суспільних

відносин уже було подано законодавцем у ч. 2 ст. 2 ПК України.

Авіація як галузь суспільних відносин – це усі види підприємств, організацій та установ, діяльність яких спрямована на створення умов використання повітряного простору людиною за допомогою повітряних суден.

Зі змісту авіації як галузі впливає питання визначення категорії «повітряного судна», як предмета правовідносин навколо якого вони і виникають. Як предмет правовідносин, зміст повітряного судна подано у Розділі IV ПК України (Повітряні судна). Відповідно до ч. 2 ст. 15 ПК України, під повітряним судном як предметом повітряних правовідносин розуміють таке.

Повітряне судно – це літальний апарат, що тримається в атмосфері за рахунок його взаємодії з повітрям, відмінної від взаємодії з повітрям, відбитим від земної поверхні, і здатний маневрувати в тривимірному просторі.

З цього формулювання впливає думка, що у його розширений зміст можна включити різні повітряні судна: поряд з літаками, повітряні кулі, дельтаплани, атмосферні ракети різного призначення тощо; а також космічні кораблі, які, зрозуміло, починають свій політ з атмосфери.

Зазначене дає підстави стверджувати, що повітряне право не можна зводити виключно до змісту авіаційного права. Авіаційне право, хоча і є важливою складовою повітряного права, але не зводиться за змістом виключно тільки до нього.

Власне, авіацію можна розглядати як вид транспорту – однією з найважливіших галузей суспільного виробництва, покликаної задовольняти потреби населення, суспільства, держави, міжнародного співтовариства в перевезеннях із застосуванням повітряних суден. Розвиток, удосконалення авіаційного транспорту здійснюється відповідно до державних цільових програм з урахуванням його пріоритету та на основі досягнень науково-технічного прогресу і забезпечується державою.

Застосування законодавцем терміна «використання», у формулюванні авіації як галузі, дає підстави розглядати суспільні відносини у повітряному просторі у контексті відносин, які регулюються таким міжгалузевим комплексним інститутом права, як право власності. Деякі атрибутивні юридичні чинники права власності у сфері авіації поряд з політико-правовими ознаками були визначені законодавцем у Повітряному кодексі у категорії «суверенітет над повітряним простором України». Так, у Розділі I (Загальні положення), у ч. 1 ст. 1 (яка має назву саме «Суверенітет над повітряним простором Украї-

ни»), відповідно як юридичну норму, що визначає суспільну значимість правовідносин, зазначено, що *Україні належить повний і виключний суверенітет над повітряним простором України, що є частиною території України*.

Зазначена норма дає підстави розуміти, що повітряне право України можна розглядати у широкому змісті. При цьому формулювання його можна подати таким чином.

Повітряне право України – це право що регулює суспільні відносини, які виникають, змінюються і припиняються у повітряному просторі, що є частиною території України.

Таке формулювання повітряного права дає змогу розглядати його як велику, складну, багатоаспектну юридико-соціальну категорію, що потребує інституціоналізації на основі положень загальної теорії права, а отже, визначення його структури, методу та місця в системі національного права. На зазначених загальнотеоретичних положеннях пропонується перейти до розгляду багатоманітності, багатоаспектності змісту повітряного права за сутнісними ознаками.

За сутністю, відповідно до положень теорії права, повітряне право може розглядатися у трьох змістах:

– як сфера суспільних відносин, які знаходять вираз у нормах права щодо повітряного простору;

– як напрям наукових досліджень сфери правовідносин, пов'язаних із повітряним простором;

– як навчальна дисципліна, через яку подаються систематизовані знання, вміння і навички, а також здійснюється вивчення положення стосовно правовідносин у повітряному просторі. Як сфера суспільних відносин, які знаходять вираз у нормах права, повітряне право можна розглядати у двох змістах: об'єктивному та суб'єктивному.

Повітряне право в об'єктивному змісті – це право щодо суспільних відносин, які реалізуються у повітряному просторі.

Повітряне право в суб'єктивному змісті – це право про права, обов'язки, функції, компетенції, повноваження суб'єктів суспільних відносин, які пов'язані з повітряним простором.

Щодо ознак формування повітряне право відноситься до права, що формується за об'єктною ознакою. Тобто його назва визначена за провідним предметом правовідносин – повітряним простором. З цього виникає необхідність визначення змісту предмета цього права.

2. Предмет повітряного права визначається відповідно до основних засад загальної теорії права. Слід зазначити, що предмет повітряного права можна розглядати також як багатоаспектну

категорію. При цьому за провідною об'єктною ознакою пропонується вважати *предметом повітряного права, як соціального явища в цілому – суспільні відносини, які виникають, здійснюються, змінюються і припиняються стосовно застосування повітряного простору.*

Розглядаючи повітряне право як нормативний фактор суспільного життя, його предмет можна визначити через множину норм-правил поведінки певних суб'єктів суспільних відносин у повітряному просторі.

У контексті розгляду повітряного права як засобу нормування суспільних відносин, які мають загальнообов'язкові ознаки, його предмет може бути визначений через методи, якими регулюються, охороняються та захищаються ці відносини.

За теорією гіперсистем права предмет повітряного права можна поділити на основний (видовий) та на безпосередні предмети, сутність яких випливає із основного відповідно до законодавства, як основи публічного права.

Основним предметом повітряного права, який визначається за об'єктною ознакою, є правовідносини, що пов'язані із повітряним простором.

У контексті загальнотеоретичних положень основним об'єктом (предметом) правовідносин повітряного права є повітряний простір. Враховуючи соціальну значимість повітряного простору як середовища життєдіяльності людей, законодавець дав його визначення. У частині 2 ст. 1 ПК України законодавець дав такий зміст повітряного простору, як предмета правовідносин.

Повітряним простором України є частина повітряної сфери, розташованої над суходолом і водною територією України, в тому числі над її територіальними водами (територіальним морем).

Розглядаючи повітряний простір як сферу транспорту, що знаходить юридичне відображення у системі законодавства про транспорт, місце інститутів повітряного права у контексті транспортних правовідносин може визначатися відповідно до Закону України «Про транспорт» від 10 листопада 1994 р. № 232/94-ВР. Стаття 2 (Законодавство про транспорт) цього Закону визначає, що відносини, пов'язані з діяльністю транспорту, регулюються цим Законом, кодексами (статутами) окремих видів транспорту, іншими актами законодавства України.

Нормативні акти, які визначають умови перевезень, порядок використання засобів транспорту, шляхів сполучення, організації безпеки руху, охорони громадського порядку, пожежної безпе-

ки, санітарні та екологічні вимоги, що діють на транспорті, є обов'язковими для власників транспорту і громадян, які користуються послугами транспорту та шляхами сполучення.

Особливості застосування Закону України «Про підприємства в Україні» до підприємств транспорту визначаються Законом України «Про транспорт» і актами Кабінету Міністрів України, що видаються на його основі.

Дія Закону України «Про транспорт» не поширюється на транспорт, що здійснює технологічні перевезення тільки на території підприємств.

За об'єктно-суб'єктною ознакою предметами повітряного права є основні інтереси, потреби, права та обов'язки учасників правовідносин, які виникають, здійснюються, змінюються та припиняються у повітряному просторі. За такою предметною ознакою на законодавчому рівні, у ПК України (станом на 23.02.2006 р.), сукупно визначено ієрархію (інституціоналізацію) провідних безпосередніх складових змісту повітряного права:

1. Загальні положення повітряного законодавства (Розділ I).
2. Авіаційні правила України (Розділ II).
3. Використання повітряного простору України (Розділ III).
4. Повітряні судна (Розділ IV).
5. Авіаційний персонал (Розділ V).
6. Екіпаж повітряного судна (Розділ VI).
7. Аеродроми і аеропорти (Розділ VII).
8. Повітряні траси і місцеві повітряні лінії (Розділ VIII).
9. Польоти повітряних суден (Розділ IX).
10. Міжнародні польоти (Розділ X).
11. Повітряні перевезення (Розділ XI).
12. Авіаційні роботи (Розділ XII).
13. Захист авіації від актів незаконного втручання (Розділ XIII).
14. Пошукові та аварійно-рятувальні роботи (Розділ XIV).
15. Розслідування авіаційних подій (Розділ XV).
16. Відповідальність за порушення законодавства, що регулює використання повітряного простору України (Розділ XVI).
17. Авіаційне страхування (Розділ XVII).
18. Атрибутика, прапор, емблема, вимпел (Розділ XVIII).

В основному структуризація правовідносин пов'язаних із повітряним простором на рівні ПК України здійснена у 109 статтях.

3. Повітряне право як напрям наукових досліджень у правознавстві. Повітряне право як напрям юридичної науки нині зводиться до дослідження, визначення та вирішення проблем,

пов'язаних переважно із безпекою функціонування авіаційної галузі. Такий підхід до розуміння повітряного права як науки значно зужує його предмет дослідження. Зазначене, зумовлено тим, що у нашій країні довгий час не приділялося належної уваги до комплексних наукових розвідок проблем повітряного права. У результаті це призвело і до зниження безпеки вітчизняної авіації, а отже, і до зниження її конкурентоспроможності на міжнародних авіаційних перевезеннях.

Проблеми правовідносин, пов'язані з повітряним простором до цього часу переважно розглядалися як інститути у деяких традиційних науках – провідних галузях права: адміністративному, цивільному та кримінальному. Також проблематика повітряного права розглядалася і як інституція у низці комплексних галузей права, зокрема: екологічному, господарському, інформаційному, земельному та ін.

Досягнення науково-технічного прогресу поставили проблему щодо виділення повітряного права в умовно автономний, комплексний напрям наукових досліджень. При цьому виникло питання стосовно вибору методології формування та розвитку повітряного права, визначення його місця у системі правознавства. Сучасна теорія права має декілька підходів до формування нових напрямів у правознавстві.

Перший напрям – традиційний, коли на рівні вже існуючих галузей юридичної науки формується новий інститут чи підгалузь права. Практичне втілення цього підходу знаходить вираз у публічному праві на рівні прийняття відповідними органами державної влади нових нормативно-правових актів. Залежно від домінування методу правового регулювання та компетенції конкретного органу державної влади, а також від усвідомлення соціальної значимості правовідносин та необхідності рівня їх урегулювання вони переводяться у статус юридичного закону держави чи агрегуються у вже чинне галузеве законодавство методом внесення до нього доповнень.

На рівні підзаконних нормативно-правових актів, адміністративними методами, переважно ситуативно, фрагментарно, вирішуються проблеми щодо упорядкування певних суспільних відносин.

Таким чином тривалий час вирішувалися і проблеми щодо упорядкування суспільних відносин у повітряному просторі.

Другий напрям – формування міжгалузевих комплексних інститутів права на основі теорії формування їх на базі інститутів чи підгалузей традиційних, провідних галузей права, а також на базі деяких комплексних галузей права. У прак-

тичній площині реалізація наукових досліджень у певній сфері суспільних відносин з ознаками міжгалузевого комплексного інституту права знаходить вираз переважно на рівні юридичних законів, які у своїй назві, поряд з визначенням сфери (чи предмета) правовідносин, мають такі поняття, як «основи», «основні засади», «основні принципи», «основні положення», «концепція», «доктрина» і т. п. Стосовно окремих галузей суспільних відносин систематизація їх на рівні законодавства здійснюється і у формі кодексів. Так було вчинено законодавцем стосовно галузі суспільних відносин, пов'язаних із повітряним правом – прийняттям Повітряного кодексу України 4 травня 1993 р. № 3167-ХІІ.

При такому підході застосовується метод комплексного застосування методів провідних галузей права, зокрема адміністративного чи цивільного. Залежно від рівня усвідомлення у суспільстві та у науці складності правовідносин, визначається і домінування застосування методів провідних галузей права (цивільного чи адміністративного). За цією ознакою міжгалузевий комплексний інститут права немовби тяжіє до певної провідної галузі права. При цьому в межах уже сформованої галузі права, як його інститут, він також може розвинути у підгалузь права у складі провідної галузі права (цивільного, адміністративного, кримінального права) з екстраполяцією окремих складових на інші галузі права.

Третій напрям – формування нових, умовно автономних, комплексних галузей права. Як правило, у практичній площині реалізація цього напрямку знаходить вираз у нових законодавчих актах, скажімо, під назвою «Кодекс», як вищої форми систематизації права. Але, як свідчить практика, виокремлення комплексної галузі на рівні її системоутворюючого законодавчого акта у статусі «Кодекс» ще не свідчить про наявність формування відповідної галузі правознавства.

Для повного формування нової комплексної галузі права як соціальної системи потрібно формування її галузевої підсистеми на рівні комплексної галузевої науки та відповідної за назвою навчальної дисципліни. Вищою формою існування комплексної галузі юридичної науки у країні можна вважати наявність критичного рівня множини науково обґрунтованих знань, які складають наукову школу чи декілька наукових шкіл. У більшості випадків організаційно наукові школи базуються на відповідній суспільній (у тому числі державній) інфраструктурі. Тобто, галузь суспільних правовідносин має свою умовно автономну організаційно-управлінську структуру, у тому числі у органах державної виконавчої

чи іншої галузі влади. Прикладом такої управлінської (адміністративної) структури в органах виконавчої влади може бути галузеве міністерство, відомство, окрема державна служба, державна адміністрація, департамент, головне управління тощо.

Важливою складовою формування наукової школи є організаційна її структуризація. Це знаходить прояв у створенні певної організаційно-правової форми спільноти дослідників: асоціації (товариства, спілки), галузевої академії, науково-дослідного центру чи інституту, який фінансується з державного бюджету. Останнє є свідченням визнання соціальної значимості сфери суспільних відносин, які потребують державної підтримки, спеціально визначеної державної політики стосовно забезпечення наукових досліджень та усвідомлення їх державної значимості для економічного чи політичного життя країни.

Для передачі знань від покоління до покоління у певній галузі суспільних відносин створюються відповідні галузеві навчальні чи науково-навчальні заклади. Прикладом високого суспільного усвідомлення в Україні на державному рівні у нашій країні сфери правовідносин щодо повітряного простору є створення при Національному авіаційному університеті Інституту повітряного і космічного права у його структурі – кафедри повітряного, космічного та екологічного права та науково-дослідного центру з проблем повітряного і космічного права.

Вищою формою існування наукової галузевої школи вважається наявність науковців, які мають певні вчені звання та наукові ступені за напрямом досліджень. За таких умов практика правотворення реалізується системно, комплексно.

У практичній площині правотворчість на рівні комплексної галузі права знаходить прояв у чіткій структуризації Кодексу: відображення у ньому трьох розвинених частин: загальної, особливої та спеціальної. Така структуризація притаманна саме комплексним галузям права. У провідних галузях права виділяються тільки дві частини: загальна та особлива.

У комплексних галузях права у загальній частині чітко визначаються мета, завдання, принципи, гарантії реалізації (дотримання) права, основні суб'єкти, об'єкти, сутність правовідносин, їх специфічні ознаки, понятійний апарат. У основних положеннях загальної частини визначається і взаємозв'язок комплексної галузі права з провідними галузями права та іншими комплексними галузями права, а також міжгалузевими комплексними інститутами. Юридично це знаходить вираз у визначенні як норм на рівні галузевого

законодавства у такому галузевому інституті, як «правове регулювання суспільних відносин» у комплексній галузі права. Стосовно цього вирішується проблема меж правового поля комплексної галузі права та інформаційна функція взаємозв'язків різних гілок права на публічно-правовому (юридичному, законодавчому) рівнях, можливості застосування їх засобів, способів, процедур при вирішенні різних правових казусів, конфліктних інтересів, юридичних деліктів.

У особливій частині комплексних галузей права структуруються норми щодо специфіки правового статусу осіб, як учасників певних галузевих правовідносин, їх суб'єктивних прав та обов'язків, які реалізуються за об'єктною ознакою.

У спеціальній частині комплексних галузей права знаходять вираз правовідносини за об'єктною (конкретно-предметною) специфікою. Тобто сфера комплексної галузі права поділяється на спеціальні підсфери (сфери меншого рівня).

Основна ідея, яка зумовлює виникнення нових комплексних галузей права, полягає у необхідності комплексної систематизації великої сукупності правових норм, їх узгодження на рівні такої форми законодавчої систематизації, як кодекс. Основна підстава формування нових комплексних галузей права є критична маса сукупності правових норм, які в рамках традиційних галузей права (провідних – адміністративному чи цивільному) не можуть бути вирішені у межах галузевого інституту чи підгалузі, або в межах структури міжгалузевих комплексних інститутів (їх підінститутів). Зрозуміло, що зазначені чинники формування комплексних галузей не є вичерпними. У міру розвитку і систематизації знань на рівні науки у певній сфері суспільних відносин можуть бути визначені і нові аргументи (підстави) формування нових комплексних галузей права, їх умовної автономності щодо інших галузей права.

Основне практичне призначення нових комплексних галузей права є систематизація юридично визначених норм правил поведінки у великій кількості фрагментарно, ситуативно створених законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. На рівні такого законодавчого акта, як кодекс, як правило, інтегруються за певною системою раніше прийняті законодавчі та підзаконні акти або їх кількість зводиться до розумного, праксологічного мінімуму.

У науково обґрунтованому проекті законодавчого акта у формі кодексу виділяється четверта частина під назвою «Прикінцеві положення» (чи «Перехідні положення»). У цій частині галузево-

го кодексу обов'язково визначаються нормативні акти, які втрачають чинність у зв'язку з прийняттям цього кодексу. При цьому норми таких законів гармонічно інтегруються у нормах загальної, особливої та спеціальної частин нового кодифікованого законодавчого акта.

Довгий час повітряне право формувалося на основі провідних галузей права: цивільного, адміністративного та кримінального права як їх галузевий інститут. З формуванням комплексних галузей права правове регулювання у сфері суспільних відносин щодо повітряного простору почало розвиватися і у їх складі як напрям наукових досліджень. Певним чином повітряне право формувалося спочатку як інститут, а потім вже як підгалузь у міжнародному праві, зокрема у його міжнародному публічному та у міжнародному приватному праві.

З прийняттям Повітряного кодексу України можна вважати, що вітчизняне повітряне право набуло ознак міжгалузевого комплексного інституту права. Цей Кодекс можна вважати системоутворюючим атрибутом повітряного права як комплексного міжгалузевого інституту права.

Для становлення повітряного права як умовно автономної, комплексної галузі правознавства, у тому числі як юридичної науки, існує необхідність формування для цього критичної маси знань і відображення їх у формі наукових статей, монографій, науково-практичних, науковонавчальних посібників, підручників, проведення наукових, науково-практичних, науковометодичних конференцій, «круглих столів», симпозіумів тощо, де визначаються на теоретичному рівні різноманітні проблеми та шляхи їх вирішення на практиці.

4. Система повітряного права. Формування системи повітряного права може здійснюватися за різними підходами. Система відображення правового регулювання, охорони, захисту, гарантій суспільних відносин визначається залежно від теоретико-методологічних підходів щодо розуміння категорії «система права» конкретним дослідником суб'єктивно.

Так, за теорією гіперсистем права сучасне повітряне право відноситься до великих, складних правових систем. Як велика складна система, повітряне право має множини складових (підсистем), які у своїй єдності утворюють нову якість, не притаманну сукупності елементів.

З точки зору загальної теорії права повітряне право відноситься до права, яке систематизується за об'єктною ознакою, об'єктом правовідносин – повітряним простором.

Провідні інститути повітряного права. Першоелементами повітряного права є норми права, які структуруються у інститути та у їх складі підінститути права. До основних інститутів повітряного права належать:

– **загальні положення** – норми права щодо виникнення, здійснення, зміни та припинення правовідносин у повітряному просторі;

– **особливі положення** – норми стосовно специфіки основних учасників (осіб) правовідносин, діяльність яких пов'язана з повітряним простором, їх основні особисті (особливі) права та обов'язки, визначення законних потреб, інтересів відповідно до основного юридичного статусу: як людини (громадянина, особи без громадянства); суспільства; держави;

– **спеціальні положення** – норми правовідносин стосовно об'єктивних (чи суб'єктно-об'єктивних) ознак діяльності окремих учасників правовідносин у повітряному просторі.

З точки зору системного підходу у правознавстві система повітряного права визначається із трьох складових:

– основного об'єкта (як визначного до безпосередніх об'єктів) повітряного права – повітряного простору; суб'єктів повітряного права (їх спеціальної суб'єктної правоздатності та дієздатності, суб'єктивної компетенції, функцій, повноважень, правового статусу); змісту суспільних відносин повітряного права (стосовно методів їх виникнення, здійснення, змінення та припинення).

З точки зору соціальної кібернетики, зокрема, теорії організації керованих, соціально-правових систем (юридичної тектології) систему повітряного права можна розглядати у контексті формування множини складових, які можна звести до трьох провідних елементів: об'єкта правовідносин; суб'єктів правовідносин, та змісту правовідносин (мети їх виникнення, методи регулювання, охорони та захисту тощо).

Об'єкт правовідносин передбачає визначення їх предмета. З точки зору юридико-догматичного підходу **загальним (родовим) предметом правовідносин повітряного права є повітряний простір.**

Загальний предмет за об'єктно-суб'єктною ознакою конкретизується у трьох провідних складових – безпосередніх особливих предметах:

– інтереси громадян у повітряному просторі та діяльністю суміжних структур, пов'язаних з безпекою польотів різноманітних повітряних об'єктів;

– інтереси суспільства у повітряному просторі;

– інтереси держави у повітряному просторі.

Співвідношення інтересів трьох суб'єктів правовідносин, пов'язаних з повітряним простором, об'єднується таким провідним предметом повітряного права, який визначається змістом категорії «безпека авіації». Саме авіація, і все, що пов'язане з її інфраструктурою, є нині основним потенційним і реальним джерелом суспільної небезпеки. Ця небезпека може реалізуватися як у повітряному просторі, так і на іншій території

Література

1. *Транспортне право України*: Навч. посібник / Е. Ф. Демський, В. К. Гіжевський, С. Е. Демський, А. В. Мілашевич; За заг. ред. В. К. Гіжевського, Е. Ф. Демського. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
2. *Транспортне право*: Навч. посібник / Ф. П. Шульженко, О. О. Гайдулін, Р. С. Кундрик – К.: КНЕУ, 2005.
3. *Булгакова І. В., Клепикова О. В.* Транспортне право України: Академічний курс: Підручник для студ.

В. С. Цымбалюк

Поняття, предмет, структура воздушного права и его место в системе права Украины.

В статье рассматриваются проблемы относительно определения понятия, предмета, структуры воздушного права и его места в системе права Украины.

країни. Все це і зумовлює виділення суспільних відносин щодо авіації в провідну підгалузь повітряного права. З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що повітряне право в системі права України нині існує як міжгалузевий комплексний інститут, який вже сформував критичну масу знань до трансформації: набуття статусу комплексної галузі права.

юрид. спец. вищ. навч. закл. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005.

4. *Бордунов В. Д.* Международное воздушное право: Учеб. пособ. – М.: НОУ ВКШ «Авиабизнес»; Изд-во «Научная книга»,

5. *Цымбалюк В. С., Гавловський В., Швець М., Калюжний Р.* Інформаційне законодавство України: концептуальні основи формування // *Право України*. – 2001. – № 7. – С. 88-81.